OLIY HARBIY TA’LIM MUASSASALARIDA SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN O‘QITISH TEXNOLOGIYALARI

ToshkentOUQBYUZirhlivaavtomobiltexnikalarining tuzilishivaulardanfoydalanishkafedrasi dotsentiPozilovaSh. A.

Harqandayijtimoiyjamiyatdayoshavlodta’lim-tarbiyasimuayyanmaqsadasosidatashkiletiladi. Ta’lim-tarbiyaningmaqsadiijtimoiymunosabatlarmazmunidankelibchiqibbelgilanadi. BugungikundaO‘zbekistonRespublikasidatashkiletilayotganta’lim-tarbiyaningasosiymaqsadikomilinsonnitarbiyalabvoyagayetkazishdaniborat.

Ta’lim-tarbiyabilanbog‘liqkasbegalaripedagoglar, ularningkasbiysalohiyati, malakavamahoratdarajalari, ma’naviyqiyofasimasalalarihamdavlatsiyosatiningustuvormasalalaridanbiridir.

Shaxsnitarbiyalashmasalasinihoyatdamurakkabjarayonbo‘lib, judaqadimdanushbufaoliyatgajamiyatningyetukkishilarijalbetilgan. Mazkurholatyoshavlodtarbiyasi, uningtashkiletilishimazmuninafaqatshaxskamoloti, balkijamiyattaraqqiyotinihambelgilashdamuhimahamiyatgaegaekanliginianglatadi. Ushbumurakkabvamas’uliyatlivazifao‘qituvchi-pedagoglarzimmasigayuklatiladi. O‘qituvchi–pedagogikvapsixologikjihatdano‘zixtisosligivayo‘nalishlaribo‘yichamaxsusma’lumot, kasbiytayyorgarlik, yuksakaxloqiyfazilatlargaegahamdata’limmuassasalaridafaoliyatko‘rsatuvchishaxs sanaladivauo‘qitishshakllaridafoydalaniladigano‘qitishqonunlari, tamoyillariniijodiyqo‘llashda, ilmiybilishgadoirg‘oyalar, nazarlar, qonuniyatlarniamaliyotgatatbiqetishdekmuhimvazifanibajaradi.

“Ta’limto‘g‘risida”giQonunva “KadrlartayyorlashMilliydasturi” g‘oyalariniamaliyotgatatbiqetishRespublikata’limtizimidaolibborilayotganislohotlarningmuvaffaqiyatinita’minlash, ta’limmuassasalaridafaoliyatolibborayotgano‘qituvchi, tarbiyachi, ishlabchiqarishustalariningma’naviyqiyofasihamdakasbiymahoratlarigabog‘liqdir. Zero, oliyta’limmuassasalaridafaoliyatko‘rsatayotgano‘qituvchio‘qitishshakllarinioptimaldarajadatashkiletishni, barkamolshaxsnishakllantirishnazariyasiniturliyangig‘oyalarbilanboyitishinipuxtabilishilozim.

L.B. Farberman,R.G. MusinavaF.A.Jumaboyevalarningfikricha, “O‘quvjarayonigatizimliyondashuvnuqtainazaridanqaralgandauningo‘zarobog‘langanikkitizimigaamalqilinadi.

Birinchidan, o‘quvjarayonio‘ziningmaqsadi,o‘qitishvao‘quvfaoliyati, ta’limmazmuni, o‘qitishvositalaridaniboratmurakkabtizimsifatidanamoyonbo‘ladi. Ularo‘zarobir-biribilanbog‘lanibketgan.

Ikkinchidan, o‘quvjarayoninisbatanyiriktizimbo‘lganpedagogikjarayonningtagtizimidir. Butagtizimo‘qitish, ta’limberishvatarbiyajarayonibirligisifatidanamoyonbo‘ladi. Shubilanbirgabutizimdasalmoqlitizimsifatidaoliyta’limtizimio‘quvjarayoniningrivojlanishiqonuniyatlarigabevositata’sirko‘rsatadiganijtimoiyjarayonlarvatalablartizimihammavjud” [1].

O‘zbekistonRespublikasiinsonhuquqlarivaerkinliklarigarioya etilishi, jamiyatningma’naviyyangilanishiniijtimoiyyo‘naltirilganbozoriqtisodiyotinishakllantirishni, jahonhamjamiyatigaqo‘shilishnita’minlaydigandemokratikhuquqiydavlatvaochiqfuqarolikjamiyatiqurmoqda.

Ilmiytexnikataraqqiyotiningjadallashuvi, hayotningbarchasohalarinitubdanislohqilinishinatijasidajahonhamjamiyatigaqo‘shilishimkoniyatiniberadi. Buyerdahambirinchio‘rindaqo‘yilgan,dolzarbmasalalarnihalqilaoladigankadrlarnitayyorlashmuammosikelibchiqadi.

KadrlartayyorlashMilliydasturiningmaqsadi–ta’limsohasinitubdanislohqilish, unio‘tmishdanqolganmafkuraviyqarashlarvasarqitlardanto‘laxalosetish, rivojlangandemokratikdavlatlardarajasida, yuksakma’naviyvaaxloqiytalablargajavobberuvchiyuqorimalakalikadrlartayyorlashMilliytiziminiyaratishdaniborat.

Ilm-fanrivoji–buma’lumotlimutaxassislarningfaoliyatdoirasidir. Shuninguchunoliyharbiyma’lumotlimutaxassislarnitayyorlashtizimi, ularningo‘taiqtidorlilarigazamonaviyaxborotoqiminio‘zlashtirishga, ilmiytekshirishfaoliyatiindividualvamustaqilishlashko‘nikmalarinirivojlantirishga, ilmiy-texnikaviyaxborotvao‘quvilmiyadabiyotbilanijodiyishlayolishlarigaimkoniyatberishnitaqozoetadi. Fan-texnikaningtezkorrivojlanishi, ilmiy-texnikaviyaxborotningshungao‘xshashaxborotuzatishvaqaytaishlashtezliginioshirishgaolibkeladi, buningasosidaesahisoblashtexnikasiyotadi. Ta’limniindividuallashtirmasdan, zamonaviyinformatsiontizimlardanfoydalanishniko‘zoldimizgakeltirishimizmumkinemas. Shuninguchun “KadrlartayyorlashMilliydasturi”da “o‘qitishni, mustaqilbilimolishniindividuallashtirishhamdamasofaviyta’limtexnologiyasi vavositalariniishlabchiqishvao‘zlashtirish” vazifasiqo‘yilgan[1].

Kadrlartayyorlashninghozirgipredmetlitizimipog‘onama-pog‘ona, uzluksizislohqilinishilozim. Butizimfanlarorasidasun’iyto‘siqlarnisaqlabqolib, zamonaviykasbiyehtiyojlarigatoborakamroqjavobbermoqda. Bumasalalarnimuvaffaqiyatlihaletishgayordamberadigan, zamonaviytalablargako‘proqmoslashgano‘qitishningshaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalari, jumladan, kadrlartayyorlashningmodultizimidir.

---

[1]FabermanL. B., MusinaR.G., JumaboyevaF.A. Oliyo‘quvyurtlaridao‘qitishningzamonaviyusullari. –T.: 2002.-84 b.

[1]O‘zbekistonRespublikasi“KadrlartayyorlashMilliydasturi”. - T.: O‘zbekiston,1997.

Kadrlartayyorlashmilliydasturidabungaalohidae’tiborqaratilgan, undata’kidlanganidek, “yangipedagogikvaaxborottexnologiyalari, tayyorgarlikningmodultizimidanfoydalanganholdatalabalarnio‘qitishnijadallashtirish” lozim.

Shaxsgayo‘naltirilgano‘qitishtexnologiyalari, bukasbiyta’limninghozirgikunivauningkelajagidir.

S.Yo‘ldoshevaning“Oliyvakasb - xunarta’limidapedagogiktexnologiyalar” nomliqo‘llanmasidaquyidagifikrlarbayonqilingan: “O‘qitishningshaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalarigaquyidagiasosiytamoyillarxosbo‘ladi:

1. *Insonparvarlik*, ya’niinsongahartomonlamahurmatvamuhabbatko‘rsatish, ungayordamlashish, uningijodiyqobiliyatigaishonchbilanqarash, zo‘ravonlikdanvozkechish;

2. *Hamkorlik,* ya’nipedagogvatalabalarmunosabatidagidemokratizm, tenglik, sheriklik;

3. *Erkintarbiyalash,* ya’nishaxsgauninghayotfaoliyatinikengyokitordoirasidatanlabolisherkinligivamustaqillikniberish, natijalarnitashqita’sirdanemas, ichkihissiyotlardankeltiribchiqarish”[1].

Shaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalarningkommunikativasosi–pedagogikjarayondakursantgainsoniy-shaxsiyyondashuvhisoblanadi. Yangimunosabatlarningasosiymazmunihozirgizamonsharoitidasamaralinatijabermaydiganvag‘ayriinsoniyhisoblanadiganmajburlashpedagogikasidanvozkechishdir.

Yangiindividualyondashuvningmohiyatishundaki,uta’limtizimidao‘quvfanidankursantgaemas, kursantdano‘quvfanitomongaharakatlanishnitaqozoetadi, kursantlarningmavjudimkoniyatlariniinobatgaolib, ularnirivojlantirish, takomillashtirishvaboyitishgaqaratilganbo‘ladi.

Oliyta’limtizimiuchuno‘qitishningshaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalarigaquyidagilarkiradi:muammolio‘qitish, tabaqalashtirilgano‘qitish, dasturlashtirilgano‘qitish, kompyuterlashtirilgano‘qitish, ishbilarmonliko‘yinlarivamodullio‘qitish.

Shulardanmuammolio‘qitisho‘qitishningshaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalarigataalluqlibo‘lib, muammolivaziyatlarningmaqsadi–pedagogikjarayondao‘zigaxosqiziqishuyg‘otishdir. Bugungikundaoliyharbiyta’limdamuammolio‘qitishdegandapedagogtomonidanyaratiladiganmuammolivaziyatlarvaularniyechishgaqaratilgankursantlarningfaolmustaqilfaoliyatitushuniladi. Buningnatijasidakursantlarkasbiybilimlarga, ko‘nikmalarga, malakalargaegabo‘ladilarvafikrlashqobiliyatlaririvojlanadi. Oliyharbiyta’limdao‘quvmaterialinimuammolibayonetish–ma’ruzaviymashg‘ulotlardamonologtarzda, guruhiyyokiseminarmashg‘ulotlaridaesadialogtarzdaolibboriladi.

---

[1] Yo‘ldoshevaS. Oliyvakasb-xunarta’limidapedogogiktexnologiyalar. -Toshkent.O‘zMUOPI, 2011. -11b.

Harqandayo‘quvmaterialihammuammolibayonetishgamoskelavermaydi. Shuninguchun, oliyharbiyta’limdashaxsgayo‘naltirilgano‘qitishtexnologiyalariningishbilarmonliko‘yinlarivamodullio‘qitishturlaridanhamkengfoydalaniladi.Kursantlarningfaolliginita’minlovchi, o‘qitishtexnoligiyalaridanbiri – pedagogikishbilarmonliko‘yinihisoblanadi. O‘yinningajoyibxususiyatishundaki, ubirvaqtningo‘zidahamrivojlanishhamo‘rganishhisoblanadi.

Shaxsgayo‘naltirilgano‘qitishtexnologiyalariilmiy-texnikaviytaraqqiyotjadallashtirilgandavrdarivojlangandavlatlardashakllantirilganliginiinobatgaolganholdaularchuqurildizlargaegaekanliginita’kidlashto‘g‘ribo‘laredi. Shaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalarinsonningaqliyqobiliyatlariniochishgaxizmatqiladi.Harbiybilimyurtlaridaharbiykadrlarnitayyorlashtizimidakursantlarningfaolliginita’minlaydigan, ularningindividualvamustaqilishlashko‘nikmalarinirivojlantiruvchishaxsgayo‘naltirilgantexnologiyalarniqo‘llasho‘quvtarbiyaviyjarayondao‘zsamarasinibermoqda.

An’anaviymashg‘ulotlarningasosinio‘qituvchifaoliyati, shaxsgayo‘naltirilgano‘qitishningnegiziniesakursantlarningmustaqil, ijodiyfaoliyatitashkiletadi. An’anaviymashg‘ulotdavujudgakeltirilganshart - sharoitlarasosidakursantlarningijodiy, mustaqilfaoliyatlarima’lumdarajadacheklanadi. Shuninguchunham, an’anaviymashg‘ulotshakllaridanmuntazamfoydalanishjarayonidakursantlarningmustaqilfikrlashvatanqidiytafakkurlariyetarlicharivojlanmayqoladi. Shaxsgayo‘naltirilgano‘qitisho‘tilganmavzularniso‘rashdanemas, balkikursantlarningo‘zarohamkorlikkaasoslanganmustaqil, ijodiyishlaribilanboshlashkutilgansamaradorlikkaerishishimkoniniberadi.

Shaxsgayo‘naltirilgano‘qitishsharoitidakursantlarningbilishfaoliyatlarinikengaytirishimkoniyatlario‘quvjarayonidayangiuslubiyvositalarvao‘quvvaziyatlaridanfoydalanishgaundaydi.Kursantlarningbilishfaoliyatlarinikengaytirishgayo‘naltirilgano‘quvvaziyatlariularniintellektualjihatdanrivojlantirishgayo‘naltiriladi.

Hozirgidavro‘qitishshakllarikursantlarnierkin, ijodiyfikrlashga, xizmatnia’lodarajadatashkillashtirishgayo‘naltirilganligibilanahamiyatlidir. Shaxsgayo‘naltirilgano‘qitishdakursantlarningbilishfaoliyatlarinikengaytirishuchun ularnimahsuldoro‘quvvaziyatlarigajalbqilinadi. O‘quvvaziyatlaridarollarkursantlarvao‘qituvchiorasidataqsimlanadi. Bundayvaziyatlardao‘quvchilarningishtiroklariularningfaolligininamoyonqilishgaasoslanadi. Shundayekan, kursantlarmustaqilfikrlayolsalar, harbirmasalagaijodiyyondashsalar, izlansalar, tahliletaolsalar, to‘g‘rixulosachiqaraolsalar, o‘zlariga, guruhiga, guruhesaulargabahoberaolsa, anashuo‘qitishjarayoniningasosihisoblanadi.